ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Айнулозода Наҳтулло Айнуло дар мавзӯи «Таҷрибаи таърихии ташаккул ва рушди хоҷагии роҳу наклиёт дар Тоҷикистон (солҳои 1924–2021)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6.1.1. Таърихи ватан

Таҳқиқоти диссертатсионии Айнулозода Наҳтулло Айнуло ба яке аз самтҳои муҳими стратегӣ ва ҳамзамон нисбатан камомӯхташудаи таърихи иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, яъне раванди ташаккул ва таҳаввули комплексии хоҷагии роҳу нақлиёт дар доираи давраи тӯлонии таърихии солҳои 1924–2021, бахшида шудааст.

Дар шароити муосири рушди давлатдории миллӣ ва ҳамгироии афзояндаи иқтисодиёти ҷаҳонӣ, инфрасохтори нақлиётӣ ҳамчун омили муайянкунандаи рушди устувори иқтисодӣ, фазои ягонаи иҷтимоӣ ва муттаҳидсозии ҳудудии кишвар арзёбӣ мегардад. Аз ин рӯ, баррасии таҳаввули таърихии ин соҳа на танҳо аҳаммияти назариявӣ, балки зарурати бевоситаи методологию амалӣ дорад.

Муаллиф бо асоснокии илмӣ таъкид менамояд, ки шароити мураккаби табиӣ-ҷуғрофии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди тӯлонии таърихӣ рушди инфрасохтори нақлиётиро ба яке аз омилҳои дорои аҳаммияти стратегӣ табдил додааст, ки таҳқиқ ва арзёбии он бидуни татбиқи таҳлили мукаммали таърихӣ ва методҳои комплексии илмӣ имконпазир намебошад.

Таҳлили таърихнигорӣ нишон медиҳад, ки гарчанде дар илми ватанӣ ва хориҷӣ як қатор таҳқиқотҳои ҷудогона оид ба роҳсозӣ, роҳи оҳан ва авиатсияи гражданӣ мавҷуд бошанд ҳам, онҳо хусусияти пароканда дошта, аз мантиқи ягонаи системавии таърихӣ маҳруманд.

Аз ин нуқтаи назар, кори диссертатсионии мавриди назар ҳамчун кӯшиши нахустини илмии фарогир дар самти таҳлили комплексии рушди инфрасохтори нақлиётӣ дар давраи 1924–2021 арзёбӣ мегардад.

Асоси методологии таҳқиқоти диссертатсионӣ бар истифодаи маҷмӯи усулҳои анъанавӣ ва муосири илми таърих такя менамояд, ки ба муаллиф имконият додааст равандҳои ташаккул ва рушди хоҷагии роҳу нақлиётро дар Тоҷикистон дар сатҳи амиқи илмӣ ва таҳлилӣ баррасӣ намояд. Дар ин замина, пеш аз ҳама усули таърихият ҳамчун принсипи бунёдии таҳқиқот истифода шудааст, ки тавассути он ҳамаи падидаҳо ва равандҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ дар робита бо шароити мушаххаси таърихии пайдоиш ва таҳаввулоти онҳо мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Ҳамзамон, дар таҳқиқот усули системавӣ мавқеи муҳимро ишғол мекунад, зеро инфрасохтори нақлиётӣ ҳамчун маҷмӯи мураккаби

зерсистемаҳои ба ҳам вобаста роҳҳои автомобилгард, роҳи оҳан, авиатсияи гражданӣ ва зерсохторҳои хизматрасон баррасӣ гардидааст. Ин усул имкон додааст, ки соҳа на ҳамчун унсури ҷудогона, балки ҳамчун низоми ягонаи функсионалӣ ва ҳамбаста таҳлил карда шавад.

Дар баробари ин, усули муқоисавӣ-таърихӣ низ дар маркази таваҷҷуҳи таҳқиқот қарор дошта, тавассути он хусусиятҳои рушди соҳаи роҳу нақлиёт дар марҳилаҳои гуногуни таърихӣ ошкор ва муқоиса гардидаанд. Ин равиш барои муайян намудани қонуниятҳои умумӣ ва фарқиятҳои марҳилавии рушди инфрасохтор аҳаммияти хосса пайдо намудааст.

Ҷанбаи дигаре, ки дар таҳқиқот истифода шудааст, усули оморӣ-таҳлилӣ мебошад, ки дар асоси он маълумоти миқдорӣ оид ба сохтмони роҳҳо, иншооти нақлиётӣ, ҳаҷми боркашонӣ ва нишондиҳандаҳои рушди соҳа коркард ва арзёбӣ гардидааст. Ин усул ба таҳкими асоснокии илмии хулосаҳо ва натиҷаҳои бадастомада мусоидат намудааст.

Дар ниҳоят, дар таҳқиқот равиши байнисоҳавӣ низ татбиқ гардидааст, ки он имконият медиҳад робитаи мутақобилаи инфрасохтори нақлиётӣ бо равандҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва сиёсати давлатӣ дар сатҳи комплексӣ мавриди таҳлил қарор гирад. Тавассути ин равиш, нақлиёт на танҳо ҳамчун соҳаи техникӣ, балки ҳамчун яке аз омилҳои муҳими рушди ҳамаҷонибаи ҷомеа ва пешрафти иҷтимоиву иқтисодии кишвар баррасӣ мегардад.

Автореферати диссертатсияи Айнулозода А.Н. дорои сохтори мантиқан пайдарпай ва илмии асоснок буда, марҳилаҳои асосии рушди инфрасохтори роҳу нақлиётро дар Тоҷикистон ба таври комплексӣ фаро мегирад. Дар он раванди таърихии ташаккул ва такомули соҳа бо дарназардошти тағйироти сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ба се давраи калидӣ ҷудо карда шудааст, ки ҳар кадоми онҳо хусусият ва мазмуни хоси худро доранд.

Давраи аввал (1924–1940) марҳилаи ташаккул буда, бо бунёди пояҳои ибтидоии инфрасохтори нақлиётӣ ва роҳандозии робитаҳои дохилӣ тавсиф мешавад. Давраи дуюм (1950–1980) марҳилаи индустрикунонӣ ва барқарорсозии баъдиҷангӣ буда, бо густариши шабакаи роҳҳо, рушди роҳи оҳан ва авиатсия, инчунин таҳкими низоми ягонаи нақлиётӣ фарқ мекунад. Давраи сеюм (1991–2021) ба давраи истиқлол рост омада, марҳилаи рушди сифатан нав ба ҳисоб рафта, бо навсозӣ, бунёди иншооти стратегии инфрасохторӣ ва таҳкими мавқеи транзитии кишвар хос мебошад.

Дар ҳар як марҳила, муаллиф таҳаввули шабакаи роҳҳои автомобилгард, рушди роҳи оҳан ва ташаккули авиатсияи гражданиро дар робита бо тағйироти сиёсӣ ва иқтисодӣ таҳлил менамояд.

Хусусан, дар таҳқиқот робитаи диалектикии инфрасохтор бо равандҳои индустриализатсия, урбанизатсия ва интегратсияи минтақавӣ мавриди таваҷҷуҳи ҷиддӣ қарор гирифтааст.

Навгониҳои илмии таҳқиқот дар чанд самти асосӣ ва назариявии илми таърих ва омӯзиши соҳаи нақлиёт ифода меёбанд. Пеш аз ҳама, бори аввал даврабандии системавии рушди инфрасохтори роҳу нақлиёти Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст, ки имкон медиҳад раванди таърихии ташаккул ва рушди соҳа дар як низоми ягона ва мантиқӣ баррасӣ гардад.

Инчунин, Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳқиқот ҳамчун унсури муҳими геоэкономикии фазои транзитӣ таҳлил гардида, мавқеи стратегии он дар низоми робитаҳои минтақавӣ ва байналмилалии нақлиётӣ асоснок карда шудааст.

Дар ниҳоят, таъсири сармоягузории дохилӣ ва хориҷӣ ба раванди рушди соҳаи роҳу нақлиёт ба таври комплексӣ баррасӣ шуда, нақши он дар суръатбахшии сохтмони инфрасохтор ва густариши иқтидори иқтисодии кишвар нишон дода шудааст.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқот дар ғанисозии пояи илмии таърихи иҷтимоӣ-иқтисодии Тоҷикистон ва таҳияи модели таърихии рушди инфрасохтори нақлиётӣ ифода меёбад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои бадастомада метавонанд дар самтҳои гуногуни фаъолияти давлатӣ ва илмӣ мавриди истифода қарор гиранд. Пеш аз ҳама, онҳо барои таҳияи стратегияҳои давлатии рушди соҳаи нақлиёт ҳамчун заминаи илмӣ хизмат намуда, имкон медиҳанд самтҳои афзалиятноки сиёсати соҳавӣ дақиқ ва асоснок муайян карда шаванд.

Ҳамзамон, натиҷаҳои таҳқиқот барои банақшагирии инфрасохтории миллӣ аҳаммияти муҳим дошта, дар раванди тарҳрезӣ ва татбиқи лоиҳаҳои бузурги роҳсозӣ ва рушди шабакаҳои нақлиётӣ истифода бурда мешаванд.

Илова бар ин, онҳо метавонанд дар такмили сиёсати минтақавӣ мусоидат намоянд, махсусан дар самти таъмини ҳамгироии иқтисодии минтақаҳо ва коҳиши нобаробарии инфрасохторӣ байни онҳо.

Дар ниҳоят, натиҷаҳои таҳқиқот барои таҳияи барномаҳои таълимӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олӣ низ аҳаммияти назаррас дошта, ҳамчун маводи илмӣ ва методӣ дар таълими фанҳои марбут ба таърихи нақлиёт ва инфрасохтор истифода бурда мешаванд.

Аз таҳлили муҳтавои автореферати диссертатсия чунин бармеояд, ки таҳқиқоти диссертатсионии Айнулозода Наҳтулло Айнуло дар асоси таҳқиқоти мустақил таҳия гардида, масъалаи мавриди баррасиро бо дарки амиқ ва муносибати ҷиддии илмӣ таҳқиқ кардааст. Матни автореферат

равшан, мухтасар ва мантиқан пайдарпай пешниҳод гардида, мазмуну муҳтавои асосии диссертатсияро пурра инъикос менамояд. Натиҷаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда аз ҷиҳати илмӣ асоснок буда, дорои аҳаммияти ҳам назариявӣ ва ҳам амалӣ мебошанд.

Дар маҷмӯъ, автореферати диссертатсияи Айнулозода Нахтулло Айнуло ба талаботи Низомномаи КОА ҷавобгӯ буда, бо дарназардошти сатҳи баланди таҳлили илмӣ, навгониҳо ва аҳаммияти амалии таҳкикот сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 6.1.1 – Таърихи ватан дониста мешавад.

Доктори илмҳои таърих, профессори
кафедраи таърихи умумии
Донишгоҳи давлатии Хоруғ
ба номи М.Назаршоев Ҳоҷибеков Э.Ҳ.

Суроға: 736107, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ноҳияи Шуғнони ВМКБ, ҷ/д Поршнев, д. Бувед
Тел.: (+992) 93-501-19-55
E-mail: elbon_hojibek@rambler.ru

Имзои Элбон Ҳоҷибековро тасдиқ мекунам:

сардори раёсати кадрҳо, коргузорӣ ва корҳои
махсуси Донишгоҳи давлатии Хоруғ
ба номи М.Назаршоев Саидраҳмонов Н.М.

Суроға: 736000, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Хоруғ, кучаи Ш.Шотемур, 109.
Телефон: (+835 -2-22-48; факс: 2-22-48.
E-mail: ksu.khorog@mail.ru

«25» июни 2026.